

890712

PM ang.

HÖJE Å - LANDSKAPSVÅRDSPLAN

Föroreningsläget i Malmöhus län

Sjöar, vattendrag och kustvatten i Malmöhus län är hårt belastade av utsläpp av organisk substans och närsalter (fosfor och kväve). För nedbrytning av organisk substans åtgår syre vilket tas från vattnets syrgasförråd. Vid utsläpp av stora mängder kan syrebrist uppkomma varvid fisk och andra vattenlevande djur dör. Utsläpp av närsalter ger ökad tillväxt av vegetation och algblooming. Vid nedbrytning av det bildade organiska materialet förbrukas syre och syrebrist kan uppstå.

Föroreningstransport av närsalter och organisk substans är avsevärt högre i Malmöhus läns vattendrag än i övriga större vattendrag i södra Sverige (Fig 1). Av länets större vattendrag ligger Höje å bland de högsta vad det gäller föroreningstransporter per år trots att dess avrinningsområde omfattar en jämförelsevis liten areal (Tab 1, Fig 1).

2

Belastningen av organisk substans och närsalter på Öresunds kustvatten kommer från industrier, vattendrag och reningsverk. Utsläpp av närsalter till vattendragen utgörs till största delen av läckage från åkermark (Fig 2). Även utsläpp av fosfor från enskilda bostäder är betydande.

Jordbrukets bidrag av växtnäring till vattendrag och kustvatten har minskat från punktföroreningskällorna bl a genom förbättrad förvaring av gödsel. Däremot finns inga tecken på att markbidraget dvs växtnäringstillförseln från åker och skogsmark har minskat. Största delen av förlusterna sker för kväve genom urlakning och för fosfor genom ytavrinning.

Föreningensläget i Höje å

Höje å har ursprungligen haft en lång meandrande åfåra med långsamt rinnande vatten. Vid högt vattenstånd har låglänta områden vid ån översvämmats och kvarhållits relativt länge. På detta sätt har vattendraget haft en god självrenande förmåga.

Höjeås vattensystem har liksom övriga skånska vattendrag genomgått stora förändringar sedan 1800-talet (Fig 3). Ån har rätats och dikats ut i samband med rationalisering av jordbruket. Vatten transporteras numera snabbt och effektivt till havet.

Markanvändningen inom Höjeås avrinningsområde består till 59% av åkermark och resten av skog, tätort, äng och sjö. Kväveutsläpp till ån kommer till största delen från jordbruket. Tillförseln av kväve till åkermarken har ökat och är högre än vad växterna förmår ta upp. Odlingsmarken är mestadels dränerad till närmaste vattendrag. Utsläpp av kväve kommer även från Sturups flygplats och från kommunala reningsverk. I Höje å nedströms Trolleberg råder ofta dåliga syreförhållanden.

Landskapsvårdsplan

Mot bakgrund av nuvarande förhållanden i Höje å har kommunfullmäktige i ~~Lund~~ ^{beändra kommuner} anslagit medel för att pröva nya metoder för kvävereduktion i reningsverket samt åtgärder mot kväveläckaget från åkrarna. Vattendragskommittén har åtagit sig att utföra en särskild landskapsvårdsplan för Höje å och dess närmaste omgivningar.

Enligt länsstyrelsens miljöplanegrupp bör den övergripande målsättningen vara att halvera dagens närsaltbelastning på havet redan före utgången av 1995. Det är därför viktigt att snarast vidtaga åtgärder för att förbättra vattendragens och sjöarnas självreningsförmåga.

Målsättningen med landskapsvårdsplanen är att göra en översyn av ån ur landskaplig och ekologisk synpunkt. Olika åtgärder skall föreslås, som kan öka åns reningsförmåga av främst kväve. Genom att återskapa våtmarker och öppna vattenytor i låglänta

+ Kväveutsläpp
till vatten-
draget
mätresultat

partier samt återgå till öppna diken skapas förutsättningar för att minska kväveutflödet genom vattnets självrenande förmåga. En fördröjd avrinning genom t ex meandrande vattendrag, kärrängar eller naturlig översilning av ängsmark kan leda till en minskad belastning av tusentals ton kväve per år.

Skyddszoner längs ån bör läggas ut på minst 25 m bredd, som gräsbesås där åkern möter ån. Bättre är dock om ett område upp till 100 m mer permanent kan omföras till betesmark eller till skogsdungar.

Utredningen bör visa hur översilning kan åstadkommas på olika ställen längs ån där det är lämpligt. Vidare bör studeras var våtmarker kan nyetableras och hur det skall utföras.

Anläggning av vattensamlingar längs ån på lämpliga ställen bör övervägas bla som en resurs för bevattning och för fisket.

Det bör också klarläggas var träd- och buskvegetation är lämplig att etablera längs ån för att berika naturmiljön och landskapsbilden och för att gynna fiskbeståndet i ån genom beskuggning.

Tillgängligheten till ån och hur man rör sig längs ån bör studeras. Förslag till åtgärder för att förbättra villkoren för det rörliga friluftslivet bör presenteras.

Det som här sagts om Höje å gäller även för dess biflöden i tillämpliga delar.

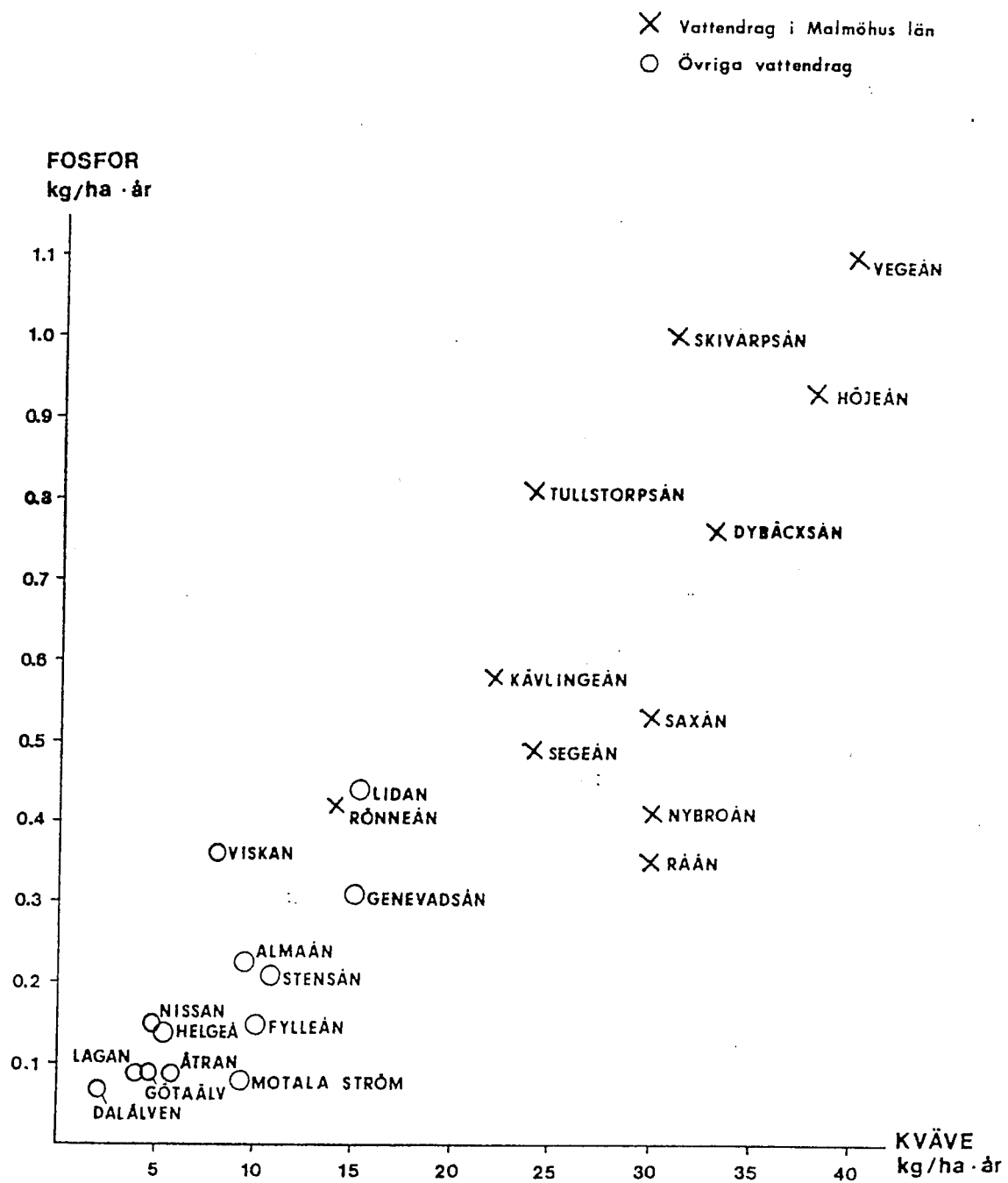
Förslag till åtgärder

Åtgärder i vattendrag och anslutande marker:

- * Anläggning av skyddszoner av skog eller gräsmark längs vattendrag.
- * Restaurering av åfåror; dvs restaurering av bottnen och strandzonen samt åns meandrande lopp.
- * Anläggning av översilningsmarker där näringsrikt vatten tas upp av växter med stor produktionsförmåga.
- * Restaurering av våtmarker som översvämmas periodvist.

Positiva effekter av föreslagna åtgärder:

- * De föreslagna åtgärderna medför minskat läckage av fosfor och kväve samt förbättring av åns vattenkvalitet.
- * Faunan främst fågel och fåltvilt gynnas genom att en strandzon av gräs och buskar finns utmed vattendragen. Översvämmade och väl hävdade gräsmarker ger förutsättningar för häckningslokaler och födosöksplatser för flera fågelarter. En minskad erosion genom en ökad vegetationstäckning gynnar även de vattenlevande organismerna.
- * Meandrande vattendrag med träd- och buskridåer eller hävdad gräsmark ger en vacker landskapsbild genom en mer varierad och mångformig natur. Meandrande vattendrag är för Skånes slättbyggd dessutom en naturlig företeelse.
- * Hotade arter som är beroende av våtmarker gynnas.
- * Översvämmade marker kan i jordbruket utgöra ett odlingshinder men på torrare marker kan det ge gödslings effekter och därmed bättre odlingsbar mark.

Figur 1. Specifik närsaltutsläpp i de större vattendragen i Malmöhus län jämfört med andra sydsvenska vattendrag.

Tabell 1. Föroreningstransport i de större vattendragen i Malmöhus län (Medeltal 1981 - 1985)

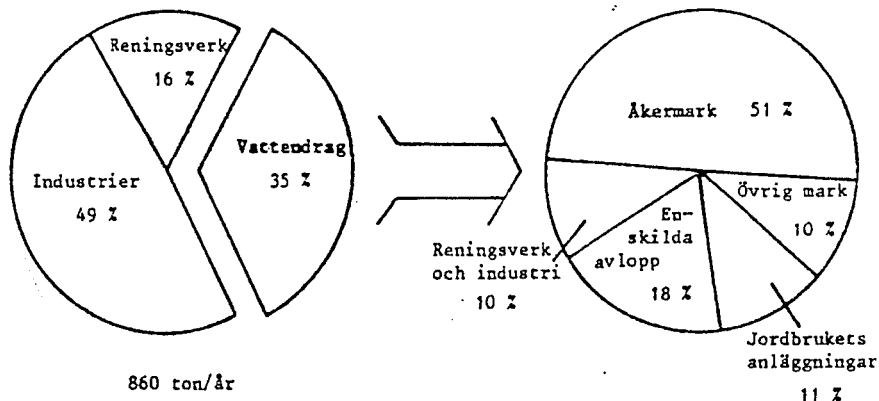
	Areal km ²	Föroreningstransport ton/år		
		BOD ₅	P	N
Nybroån ¹⁾	319	325	13	974
Skivarpsån	124	221	12	384
Dybäcksån ²⁾	66	81	4,8	222
Tullstorpsån	86	136 ³⁾	7,4	207
Segeån	347	560	17	847
Höjeån	290	1002	27	1103
Kävlingeån	1217	2015	70	2652
Saxån	343	344	18	1042
Råån	202	220	7	615
Vegeån	500	1207	53	2089
Summa M-län ⁴⁾	3494	6100	230	10100

1) Medeltal 1983-1985 3) BOD₅
 2) Medeltal 1983-1985 4) Avrundade värden

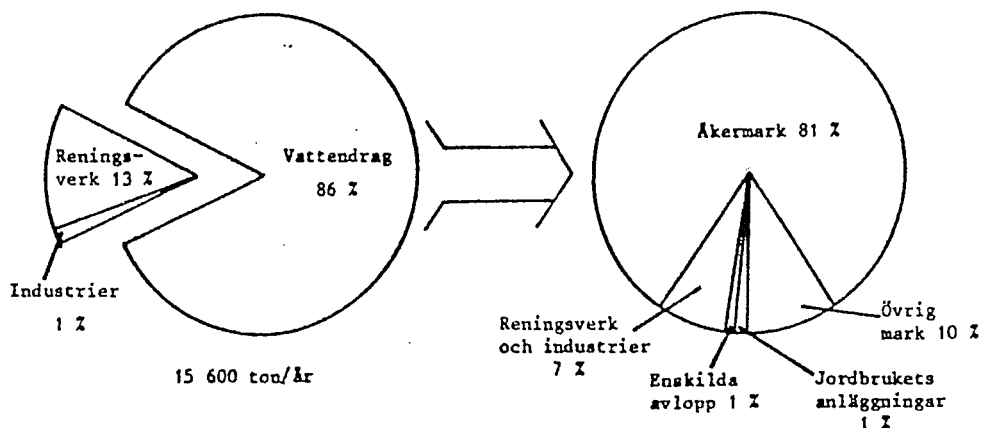
Närsalttillförsel till
länets kustvatten

Närsaltbelastning på
vattendragen.

FOSFOR

KVÄVE

Figur 2. Olika källors andel av närsalttillförseln till länets kustvattenområden samt närsaltbelastning på vattendragen från olika källor inom länet.

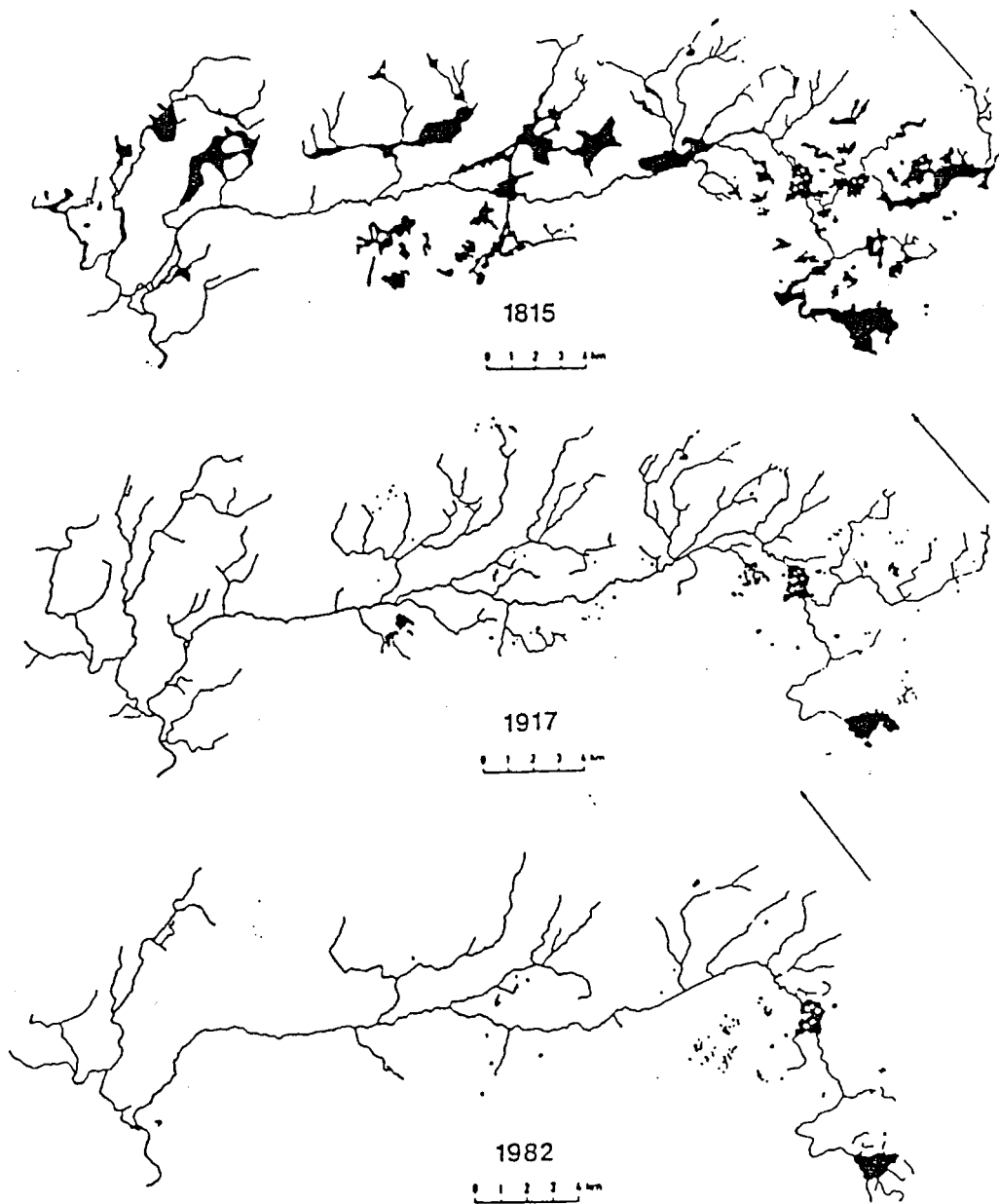

Fig 3. Täckdikningssystemens expansion återspeglas i våmarkernas tillbakagång.
 Utvecklingen av yrvattenhållande mark i Höje ås vattensystem 1815, 1917 och 1982.

- * Det rörliga friluftslivet är idag utestängt från största delen av Höjeås sträckning, eftersom åkermark dominerar i åns omgivning. En strandzon av skog eller gräsmark kan fungera som rekreationsmark.

Litteratur

Krug, A., Petersen, R., Peterson, L. & Emanuelsson, U. 1989. Kristianstad projektet. Alternativ markanvändning och restaurering av vattendrag i jordbrukslandskapet. Lunds Universitet.

Miljöplanegruppen. 1988. Vatten. Delrapport om vattenföroreningar i Malmöhus län samt förslag till åtgärder. Länsstyrelsen. Malmö.

Miljöplanegruppen. 1988. Naturvård. Hushållning med mark och vatten i Malmöhus län. Länsstyrelsen. Malmö.

Miljötekniska konsulter. 1988. Höjeån 1987. Samordnad vattendragskontroll. Höjeå. Vattendragskommitté. Lund.

1989-06-14

Aina Svensson Nils Englesson